

Syndikalismen

Helmut Rüdiger

1950

Innehåll

Socialismens kris	3
Syndikalismens grundtankar	4
Syndikalismens utveckling	6
Syndikalism och anarkism	8
Svensk syndikalism	9
Aktuella problem	11
Ställning till ekonomiska och sociala frågor	11
Mot statsmonopol - för Kooperation	12
Socialiseringen	13
Demokratins effektivisering	16
Syndikalismen och de federalistiska rörelserna	17
Syndikalismen och friheten	19

Socialismens kris

Stråvan efter ett fritt och rättvist samhälle är lika gammal som mänskligheten. Den har under århundradenas lopp givits skiftande uttryck av frihetsälskande och socialt ansvarsmedvetna människor ur alla klasser. Industrialiseringen och den stora befolkningstillväxten i vår tid förlänade emellertid dessa tendenser en särskilt brännande aktualitet. Nya stora samhällsgruppers problem anmälde sig, och under det mångtydiga slagordet socialism framförde 1800-talstänkare nya, efter produktionens utveckling anpassade krav på ett klassöst samhälle. De i värnlösa individer splittrade massorna själva tillgrep småningom organisationens medel för att öva inbördes hjälp och gemensamt försvara sig både mot produktionsapparaten ägare och mot staten som tillvaratog de besuttnas intressen. Socialistiska läror, som syftade till att hela samhällets nydaning, fick därvid fotfäste i dessa arbetarnas organisationer.

Den riktning i socialismen som omkring sekelskiftet hade fått övertaget i Europa var auktoritär; därmed menar vi att den önskade överföra produktionsmedlen i statens ägo. Den byggde på två huvudteser. ~ ena sidan antog man, skulle produktionens utveckling framkalla en ständigt växande ekonomisk maktkoncentration; medelklassen skulle uppslukas av proletariatet och detta präglas av en socialistisk mentalitet, d. v. s. inriktas på att produktionsmedlen överfördes i samhällets ägo. ~ andra sidan skulle denna process finna sin politiska motsvarighet i att proletariatet organiserades som parti och till sist erövrade staten. Redan före första världskriget föll emellertid den socialistiska rörelsen sönder i en demokratisk och en icke demokratisk flygel, som bägge likväl inriktade sig på att övertaga statsmakten och utvidga dess befogenheter. Den förra ville bevara de under kapitalismens framväxt tillkämpade demokratiska friheterna, medan den andra ansåg det nödvändigt att upphäva dem och genom ett centraliserat parti utöva en övergångsdiktatur i proletariatets namn. De teorier som förde till dessa båda socialistiska strömningar har så småningom tillrättalagts och urvattnats på olika sätt: men statssocialismen är kvar.

Statsocialismen genomgår likväl en kris. Den icke-demokratiska socialismen har i Sovjet-Ryssland urartat till totalt enpartivälde, slavarbete har återinförts i det statsdirigerade näringslivet, samhället har fullständigt byråkratiserats och militariserats och nya, politiskt motiverade klasskillnader har avlöst de gamla kapitalistiska. Och även den traditionella demokratin i Västerlandet - både med och utan statssocialister i regeringen - visar tecken på tilltagande byråkratisering, frihetsfientliga centraliseringstendenser och likriktningssträvanden. Allt detta har framkallat bestörtning, kritik och opposition. De breda folkmassorna håller visserligen fast vid de demokratisk-socialistiska partierna, men det i egentlig mening socialistiska kravet träder alltmera i bakgrunden. Tron på den totala och plötsligt inträdande socialismens under har gått förlorad. Efter den bestående ordningen anpassade krav om socialpolitiska reformer står i stället i förgrunden. Och med en viss resignation godtar många en statligt organiserad trygghet även om den måste sammankopplas med tilltagande byråkratisering och växande statsinflytande på hela samhällslivet och sålunda genomföras på bekostnad av den personliga friheten.

Ändå har det socialistiska kravet på ett klasslöst samhälle inte försvunnit. Dess bättre har den dogmatiska lärans svartaste profetior inte gått i uppfyllelse: Utarmningen har inte tilltagit och massorna har följaktligen inte blivit revolutionära på det sätt som förutspåddes. Det kapitalistiska systemets asociala följföreteelser har, åtminstone i vissa länder, avlägsnats eller motverkats genom socialpolitik och arbetarnas fackliga inflytande. Levnadsstandarden har dessutom höjts samtidigt med produktionens effektivitet, om än långt ifrån i samma takt. Och till sist har arbetarrörelsens ledarskikt vuxit in i statsapparaten och ett fåtal ur arbetarklassen därmed fått nya karriärmöjligheter. Just detta skapar emellertid en ny klyfta mellan arbetarrörelsens ledare och anställda och de massor som förvandlats till mer eller mindre passiva föremål för reformarbetet. Arbetarrörelsens apparat blir en stat i staten, och på samma vis som alla stater strävar den efter att förstora sin makt och begränsa undersåtarnas. På det sättet kvävs så småningom de demokratiska och frihetliga värden som en gång utgjorde kärnan i massorganisationernas utvecklingskraft. Och dessutom står fortfarande kravet på ett samhälle, där alla medborgare tillförsäkras samma sociala start och samma individuella utvecklingsmöjligheter i verkligt fri tävlan kvar ouppfyllt, det krav som liberalismen proklamerade och övergav, men som socialismen inte heller har lyckats förverkliga. Efter en rad desillusioner står socialismen i dag inför en ny början och söker åter orientera

sig på nästan samma sätt som för 100 år sedan. Helt naturligt är det endast minoriteter som medvetet arbetar på rörelsens förnyelse. Men dessa minoriteter finns, och de är i verksamhet.

Man kan peka på ett symptom. Bland demokratiska socialister vill många i dag inte längre gärna kallas "statsocialister". Begreppet injagar skräck. Men det har inte alltid varit så. Den tyska socialdemokratin, som ju en gång utgjorde Internationalens beundrade och teoretiskt mest fulländade avdelning, hyste under August Bebel rent statsocialistiska ideal. Men numera omprövas dessa t. o. m. i Tyskland, den klassiska auktoritära socialismens högborg. Trevande söker man efter nya definitioner på socialismens innebörd. Vägen till målet ligger enligt vissa demokratiska socialister inte i tilltagande förstatligande, utan kooperativa synpunkter tränger sig in i statssocialismens ställe. När en tysk socialdemokrat i en partiofficiell tidskrift vänder sig mot Marx' "antitetiska tänkesätt" som enligt hans uppfattning leder till totalism, för att i motsats därtill hävda "Proudhons syntetiska federalism" (Puhmann i Sozialistische Monatshefte), är detta ett symptom på att benhårda lärosatser som länge har hållits för oantastligt heliga håller på att upplösas.

I stället för att citera fler exempel på socialistisk omprövning, vill vi här presentera syndikalismen som den riktning inom arbetarrörelsen som ifrån början motsatte sig både kapitalism och statsocialism och även föredrog andra medel att förverkliga sitt samhällsideal än partipolitikens. Frihet uppställdes av den icke bara som ett mål, som skulle hinnas först när den sociala likställigheten hade vunnits, utan utvecklandet av fria arbetarinitiativ, fritt samarbete arbetarorganisationer emellan och fortskridande ekonomisk självbestämmanderätt framställdes som väg till socialismen.

Syndikalismens grundtankar

Syndikalismen leder sitt ursprung till föreställningen om klasskampen. Den syndikalistiska åskådningen anknöt från början till den uppfattningen om klasstridernas dialektik som, om än i olika variationer var gemensam för alla 1800-talets socialister; men därtill fogade den idén om viljans skapande kraft, frihetsidealet och strävan efter självbestämmanderätt. Syndikalisterna betonade de frihetliga, mänskliga och aktivistiska faktorerna i socialismen. De avböjde alla taktiska medel som äventyrade arbetarorganisationernas politiska oberoende. I Sverige och Tyskland manifesterade sig syndikalismen först dels negativt som missnöje med arbetarrörelsens centraliserade ledarvälde och dess reformism och dels positivt som en strid för de lokala fackliga organisationernas självbestämmanderätt. I Väst- och Sydeuropa ingick nedärvd böjelse för frihet och federativa, d. v. s. icke-centraliserade organisationsformer alltifrån början i hela den fackliga rörelsen. I motsats till de auktoritära socialisterna uppfattade syndikalisterna socialismens förverkligande som en uppgift för de ekonomiska organisationerna; arbetaren-producenten på arbetsplatsen, förenad med sina yrkeskamrater, och inte den politiska representanten i parlamentet var kallad att förbättra arbetarnas läge i dag och genomföra den socialistiska reorganisationen i morgon.

Den federativa, på medlemmarnas och lokalorganisationernas självbestämmande och fritt samarbete nerifrån byggda organisationen är syndikalismens grundval. Den vänder sig emot att den fackliga organisationen blir "ett ämbetsverk för beskattning av organiserade arbetare och en institution som faderligen tar hand om omyndiga arbetares s. k. intressen" (Albert Jensen). Den vänder sig sålunda också mot förbundsstyrelsernas vetorätt, som har satt demokratin ur spel i fackföreningsrörelsen; i stället för att vara ett kampinstrument i arbetarnas händer har denna blivit ett verktyg för ett partis politiska intressen och dess verksamhet inom gränserna för en nationalstat. På så vis har också fackföreningarnas internationella karaktär gått förlorad, hävdar syndikalismen.

Syndikalismens federativa organisation måste ses i samband med den taktik, det stridssätt, som den går in för. Denna kan uttryckas med det sammanfattade begreppet direkt aktion. Den svenska syndikalismens "taktikuttalande", som antogs för 25 år sedan, ger uttryck åt den direkta aktionens idéer. Strejken har från arbetarrörelsens början varit arbetarnas naturliga vapen, heter det där; men arbetsköparnas systematiska organiserande har väsentligt förändrat läget. Det gives intet universalmedel som säkert ger arbetarna seger, utan det beror helt på omständigheterna vilken taktik som bör komma till användning, från den spontant, snabbt igångsatta strejken över obstruktion och sabotage till den längre och noggrant planerade arbetsnedläggelsen.

Vid sidan om den strejk som omedelbart syftar till bättre löner och arbetstider nämner taktikuttalandet även solidaritetsstrejker och såsom kampmedel mot orättvisa prisförhöjningar organiserad bojkott från köparnas sida.

Sedan detta taktikuttalande formulerades har visserligen den rörliga kampen mellan kapital och arbete för Sveriges vidkommande helt upphört. Men i andra länder är läget inte detsamma; de sociala och ekonomiska konflikterna antar där ofta karaktären av uppgörelser mellan framsteg och reaktion i allmänare betydelse. Bland svenska syndikalister har det därför föreslagits att begreppet "direkt aktion" lämpligen skulle utbytas mot självverksamhet och att rörelsen, med utgångspunkt från kravet på de fackligt organiserade arbetarnas lokala självbestämmanderätt och effektiv facklig demokrati i stället för byråkrati, skulle hävda arbetarnas rättighet att direkt få medverka i utformningen av de sociala förhållandena enligt principer som motsvarar svenska förutsättningar.

Det väsentliga i syndikalismens strävan har alltid varit att förvandla arbetaren från löneslav eller ett socialpolitiskt objekt till näringslivets subjekt och att bygga upp organisationer som kan åta sig de bärande funktionerna i ett förnyat näringsliv. Anticentralismen, d. v. s. motståndet mot varje form av centralisering, till förmån för den federativa organisationsformen och avböjandet av varje auktoritärt representationssystem till förmån för självverksamhet (direkt aktion) uppfattas som medel för att fostra självansvariga, solidariska, socialistiska människor. I enlighet med Saint-Simons kända yttrande uppfattar syndikalismen socialismen som en strävan att avskaffa "konsten att regera människor": "en annan konst kommer att träda i dess ställe, konsten att förvalta tingen". På Första Internationalens kongress i Basel 1869 framförde belgaren Hins den senare i syndikalismen utformade tankegången: "Arbetets allmänna representation - i regional, nationell och internationell skala - kommer att garanteras å den ena sidan genom det dubbla organiserandet av alla arbetare i lokala föreningar och i allmänna industrifederationer och å andra sidan genom den politiska förvaltningen medelst kommittéer. De industriella och kommersiella organisationernas råd kommer att ersätta de nuvarande regeringarna." Den lokala arbetarsammanslutningens idé kom senare till uttryck i de franska "arbetarbörserna", och syndikalistiska industrifederationer byggdes i stor skala upp i Spanien, framför allt under inbördeskriget.

Förverkligandet av ett nytt samhälle börjar för syndikalismen på arbetsplatsen. "Verkstaden är arbetarens universitet", förklarade den spanske anarkisten Buenaventura Durrutti på ett massmöte i Barcelona 1933. När de norditalienska metallarbetarna 1920 genomförde sin fabriksockupation, ursprungligen ett led i kampen för bättre arbetsvillkor, som dock utvecklade sig till ett revolutionärt experiment i arbetarförvaltning, hette det i ett syndikalistiskt manifest: "Framåt kamrater! 1789 års revolutionärer ropade: till Bastiljen! Dagens proletariat ropar: till fabriken!" En socialism som inte ger det socialiserade företaget självstyre, som inte grundar sig på kooperativa organisationsformer och ekonomisk demokrati nerifrån kan enligt syndikalismens uppfattning endast anta formen av nytt ekonomiskt förtryck under statens oinskränkta herravälde. En sådan utveckling kan bara undvikas om det finns arbetarorganisationer som duger till uppbyggande ekonomiskt arbete under självansvar. Det borde ha varit socialismens uppgift att skapa denna förutsättning i stället för att uteslutande ägna sig åt att regera. "Så länge arbetarklassen inte lyckas frambringa denna duglighet (att se ekonomiska sammanhang och leda företag) kommer den alltid att bli stående under en speciell kapitalistklass eller också under statstjänstemän Skillnaden mellan dessa två maktformer, stats- och privatmakt, kommer inte att vara särskilt betydande för arbetarna", förklarade 1920 den holländske syndikalisten Cornelissen i en diskussion med franska fackföreningsdelegater. Han fortsatte: I varje land måste det finnas en kärna på några tiotusentals arbetare, som åtminstone vet vad ett modernt storföretag är och hur det ledes. Endast då kan det så småningom bli tal om att arbetarorganisationerna undan för undan rycker till sig ledningen av den samlade produktionen."

I den dagliga kampen siktar syndikalisterna mot fackliga mål på samma sätt som alla ekonomiskt organiserade arbetare, samtidigt som de bekämpar fackföreningsrörelsens förstelning och byråkratisering. Därför lägger de emellertid även stor vikt på sammanhållningen mellan de olika yrkesgrupperna och eftersträvar solidaritet på breda grundvalar. Dessutom har syndikalismen överallt, där den fått tillfälle att påverka arbetarrörelsen, visat sig aktivt försvara de politiska fri- och rättigheterna. Detta gäller framför allt den stora syndikalistiska rörelsen i Spanien, vars omfattande ekonomiska strider i de flesta fall varit föranledda av solidaritetskrav, och vars direkta insats i kampen mot militärkuppen år 1936 blev inledningen till hela spanska folkets stora försvarskamp mot de generaler som i samverkan med Hitler och Mussolini ville krossa dess nyvunna demokrati

Till de syndikalistiska parollerna hör också idén om ansvarig produktion. Arbetarna måste upphöra att vara viljelösa verktyg för vilka som helst ekonomiska syften. När det i Weimar-republikens Tyskland en vänsterbetonad fredsrörelse begärde folkomröstning för att stoppa byggandet av en pansarkryssare, förklarade de tyska syndikalisterna att arbetarna på de nordtyska varven skulle vägra arbetet på kryssaren. "Låt Mller bygga sin pansarkryssare själv!" ljöd deras paroll. Mller var den socialdemokratiska statsminister som absolut ville ha skeppsbygget genomfört.

I detta sammanhang kan det påpekas att syndikalismen inte alls är opolitisk, fastän den inte deltar i det parlamentariska livet. Men den anser att viktiga politiska avgöranden träffas utanför parlamentet. På det sociala området t. ex. har lagstiftningen ofta endast en inregistrerande funktion i förhållande till verkligen epokbildande ekonomiska fakta: som exempel kan lagen om åttatimmarsdagen anföras. "Det var icke lagstiftningen som kom först", skriver Jensen, "det var åttatimmarsdagen som kom först." Direkta arbetaraktioner i ett flertal kontinentala länder var faktiskt avgörande för genombrottet i Sverige. Den spanska syndikalismen har sålunda visat sig vara en politisk faktor. Trots att den, år 1936, i Spaniens viktigaste industriland Katalonien hade makten i sina händer, inledde den med ett konkret program det antifascistiska samarbetet, för att därigenom trygga allas frihet och skydda den av arbetarna själva på fackliga grundvalar inledda ekonomiska nydaningen.

Syndikalisternas antiparlamentarism deras avvisande hållning gentemot det parlamentariska systemet och regeringarna har ännu en anledning: de motsätter sig varje form av nationellt begränsad socialisering. Nationella socialiseringsexperiment kan endast förstärka statsmakten och därmed den ödesdigra isoleringen folken emellan, anser de. I stället borde arbetarnas fackliga organisationer utgöra grundvalarna för nya försök med ekonomisk demokrati och socialisering i internationell skala.

Också moraliskt har internationalismen sedan årtionden tillbaka framstått som syndikalismens mest karaktäristiska drag. Den syndikalistiska rörelsen har, alltsedan prövningarnas tid kom över arbetarrörelsen med krigsutbrottet 1914, överallt och alltid hållit sig fri från nationalism av alla slag.

Syndikalismens utveckling

Syndikalismens terminologi och begrepp härleder sig framför allt från arbetarrörelsen i 1800-talets Frankrike, men själva rörelsen och idékomplexet är några årtionden äldre. I den mellan 1864 och 1872 verksamma Första Internationalen var statssocialister (då under Marx' ledning) och "antiauktoritära" socialister ännu förenade. Rent statssocialistisk var då endast Internationalens tyska sektion, medan i de flesta övriga länder större grupper och organisationer arbetade för uppfattningar som senare bildade grundvalen för syndikalismen. Schweizare, fransmän, belgare och på ett senare stadium spanjorer uppträdde som den federativa fackliga organisationens och den direkta aktionens talesmän på Internationalens kongresser. På kongressen i Haag 1872 lyckades generalrådet trumfa ihop en marxistisk majoritet. Som första punkt på dagordningen stod "Diskussion om generalrådets makt". Huvudopponenterna mot centralismen, Bakunin och Guillaume, utslöts ur Internationalen, Bakunin trots sin frånvaro. Marxistiska historiker som Bernstein, Rhle och Brupbacher fördömer klart Marx' auktoritära och jesuitiska metoder som ledde till denna Internationalens splittring; Jean JaurÈs hade också för avsikt att på en internationell socialdemokratisk kongress rehabilitera Bakunin.

Motsättningarna var dock endast till en ringa del av personlig art. Marx trodde sig ha upptäckt en naturnödvändig utveckling mot socialism i verkligheten, Bakunin däremot ville knyta socialismen till frihetskravet. De antiauktoritära sektionerna önskade organisera kampen på ekonomiska grundvalar, Marx ansåg att hela verksamheten måste koncentreras på partipolitik.

Från och med 1872 går den "federalistiska" rörelsen sin egen väg. I St: Imier (Schweiz) höll de antiauktoritära organisationerna samma år sin första internationella kongress. Franska, spanska, italienska, amerikanska och schweiziska delegater deltog. De förklarade att proletariatet hade till mål att avskaffa varje politisk makt. Ordagrant heter det i St. Imier-uttalandet: "Varje så kallad 'Proletariatets diktatur' som syftar till den politiska maktens förstörande är lika farlig som vilken som helst annan regeringsform." Proletariatets solidaritet skall förverkligas utanför den borgerliga politikens former. Arbetarna själva måste äga produktionsmedlen. Arbetets

frigörelse från kapitalistiska intressen kan endast förverkligas genom alla producentgruppers fria samverkan. I taktiskt hänseende formulerade St. Imier i stort sett samma krav som syndikalismen.

Ur St. Imier-kongressen uppstod under 1870-talet den "Antiauktoritära Internationalen", som höll flera kongresser innan socialdemokratin slutgiltigt tog hem spelet i de europeiska länderna. Under seklets sista två årtionden utbildades emellertid en stark syndikalistisk rörelse i Frankrike, som i sin tur senare påverkade oppositionella grupper i nästan alla länder.

Före syndikalismens uppsving i Frankrike hade dess idéer av större massor anammats i Spanien, där arbetarrörelsen sökte finna en syntes mellan ekonomisk kollektivism och landets regionalistiska och kommunalistiska traditioner. På Internationalens konferens i London 1871 framlade spanjoren Anselmo Lorenzo en detaljerad rapport om fackföreningarnas konstruktiv-socialistiska uppgifter. "Förspilt arbete", berättar han i sina memoarer, "generalrådet och de flesta delegerade var inte där för detta. De sysselsatte sig med frågan om ledningen, med bildandet av en stor gemenskap i tjänst hos en ledare."

I Frankrike skapades lokala fackföreningskarteller som medelst sina "arbetarbörsar" försökte påverka den sociala utvecklingen; rörelsen ombildades senare till CGT, vars idéer formulerades av Pelloutier, Pouget, Pataud m. fl. Sin höjdpunkt nådde den franska syndikalismen vid kongressen i Amiens 1906 vars huvuduttalande under årtionden betraktats som den internationella syndikalismens rättesnöre. "CGT", heter det i uttalandet, "samlar utanför alla politiska skolor alla arbetare som är medvetna om den kamp som måste föras mot lönesystemet". Den "fullständiga friheten" ernås emellertid först genom "kapitalismens expropriation", och "som medel härför rekommenderas generalstrejken"; fackföreningarna förklaras vara verktyg för produktion och fördelning i den sociala nyorganisationen. Mycket starkt betonade kongressen att ett sådant program kunde accepteras av alla arbetare oavsett vilka politiska eller religiösa privatuppfattningar de omfattade.

I London 1913 sammanträdde den första internationella syndikalistkongressen. Den uttalade sig för internationell solidaritet i klasskampen och socialisering i fackföreningarnas regi. 1922 bildades i Berlin i närvaro av delegater, som representerade en mängd europeiska och amerikanska länder, Internationella Arbetar-Associationen. Den består fortfarande som syndikalismens internationella förbindelseorganisation. Genom den ryska revolutionen hade arbetarrörelsen i hela världen i viss mån radikaliserats. Meningen med berlinkongressen var att samla alla de revolutionära arbetare som avböjde diktaturidén och i stället eftersträfvade någon form av revolutionär demokrati i överensstämmelse med det ryska "rådssystemets ursprungliga mening och syndikalismens grundidéer. Därmed frångick man emellertid delvis Amiensformeln enligt vilken arbetarna skulle samlas "oavsett sina politiska uppfattningar". Syndikalismen intog i stället en kampställning mot statssocialismen i allmänhet och diktaturkommunismen i synnerhet. Alltsedan dess har syndikalismen strävat efter att bilda en radikal arbetarrörelse, skarpt avgränsad mot bolsjevismen.

Icke utan anspelning på ryska revolutionen heter det i den 1922 antagna principförklaringen för syndikalismen: "Den revolutionära syndikalismen är en utpräglad motståndare till alla ekonomiska och sociala monopol och strävar efter att avskaffa dem genom ekonomiska kommuner och industri- och lantarbetarnas driftförvaltning på grundval av ett fritt rådssystem, som icke är underkastat någon politisk makt eller något politiskt parti." "Proletariatets diktatur" tillbakavisas, centralismen förkastas, och federalismen definieras såsom "organisation nedifrån och uppåt": nationalismen betecknas som "den moderna statens religion" som måste bekämpas framför allt medelst "solidariska överenskommelser" folken emellan och "regionala sammanslutningar".

Till den syndikalistiska Internationalen anslöt sig både större organisationer och minoritetsgrupper i de länder, där den gamla "antiauktoritära" Internationalens traditioner aldrig gått förlorade, såsom i Spanien och Portugal, Italien och Frankrike, samt i en del latinamerikanska länder som påverkats av arbetarrörelsen på Iberiska halvön och i Italien (Argentina, Uruguay, Chile, Bolivia, Mexiko, Kuba m. fl.); därtill kom de syndikalistiska rörelser som kort före och efter sekelskiftet uppstått i opposition mot vissa länders socialdemokratiskt influerade fackliga organisationer: i Holland, Tyskland, Sverige m. fl. länder. Olika nyanser utbildade sig i ett flertal länder: den holländska syndikalismen visade sålunda särskilt starka inslag av antimilitarism och pacifism, även syndikalismen i Tyskland betonade kampen mot militarismen, den visade också en stark böjelse för anarkistiska uppfattningar.

Även en koncentrerad framställning om syndikalismens utveckling skulle emellertid vara ofullständig om den ej med några ord berörde med syndikalismen besläktade rörelser under de senaste årtiondena. Hit hör In-

dustrial Workers of the World, som går in för att arbetarna skall överta produktionen, även om frihetskravet inte är så utpräglat som i syndikalismen. Denna rörelse stred hjältemodigt för arbetarsaken i Amerika framför allt under vårt sekels andra och tredje årtionden. Den under 20-talet i England framträdande gillesocialismen (Orage, Hobson, Cole), vore otänkbar utan syndikalistisk påverkan. Under 20-talet utvecklade sig också en anti-auktoritär marxistisk rörelse som under olika beteckningar (unionism i Tyskland, rådskommunism i Holland) utformade idéer om en frihetlig kommunism framför allt i anslutning till rådsidén, men med strängt marxistiska motiveringar och utan det inslag av etiska drag som karaktäriserar syndikalismen.

Efter andra världskrigets slut har i ett flertal länder (Tyskland, Frankrike, Schweiz) slagordet om frihetlig socialism upphört att vara syndikalisternas monopol. Det förekommer även i andra socialistiska kretsar där man söker efter alternativ till en ren statsocialism och dess oundvikliga urartningar. Också denna företeelse är värd att lägga märke till i samband med de syndikalistiska idéernas utveckling.

Syndikalism och anarkism

Enligt en mycket spridd missuppfattning härleder sig syndikalismen från George Sorel (d. 1922). Sorels lysande och mångskiftande begåvning påverkades en tid av syndikalismen. Han byggde på en sorts romantiserad marxism och förklarade, att Frankrikes revolutionära arbetare var arvtagare efter soldaterna i Napoleons stora armé, som hade slagits för ärans och kampens skull. Sorels teorier om generalstrejken, hans förhållande av det "proletära våldet" kanske övade inflytande på några franska syndikalister, framför allt intellektuella sådana, men hans heroisk-militariska uppfattning var fullständigt främmande för den franske arbetaren som i syndikalismen såg en rörelse med ekonomisk-sociala mål och uppgifter.

Emellertid finner man alla den franska syndikalismens ledande tankar klart formulerade redan hos det franska proletariats störste son, Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865), vars idéer satt djupa spår i det franska folket sociala tänkande och i dag håller på att få en alldeles ny aktualitet. Proudhon skrev 1848: "Vi vill inte att staten ska exploatera gruvorna, kanalerna, järnvägarna: allt detta är fortfarande monarki, löneslaveri. Vi vill att gruvorna, kanalerna, järnvägarna överlämnas till demokratiskt organiserade arbetarföreningar som under statens kontroll och på av den utarbetade villkor arbetar under eget ansvar." Detta var en del av Proudhons program, en dagsparoll som han formulerade för att motivera sin opposition mot statliga nationalverkstäder för arbetslösa som inrättats av Louis Blanc. Under 1848 års revolution sökte Proudhon samarbeta med andra demokratiska riktningar, trodde sig även genom lagstiftning kunna gynna en ickestatlig socialisering och medgav staten en viss kontrollrätt. Han ansåg emellertid att produktionens, bytets och kreditväsendets reorganisation efter kooperativa riktlinjer slutligen skulle göra staten överflödig. Mot staten som suverän politisk organisation satte han sin internationella regionalism och federalism; allt idéer som senare har inspirerat syndikalismen.

Den under 1800-talet utbildade syndikalismen röjer dock även en del utpräglat marxistiska drag, trots att den har utformats i opposition mot Marx och hans efterföljare. I enlighet med många av de äldre syndikalisternas betraktelsesätt skulle proletariatet i sin helhet på grund av den ekonomiska utvecklingen kunna vinnas för socialistiska idéer och socialistisk verksamhet på det ekonomiska området. Emellertid har idén om klassolidaritet visat sig vara svagare än teorin antog; faktiskt har arbetarna slutit upp kring olika politiska uppfattningar och t. o. m. delvis kring vissa stormaktsgrupper. Socialismen som enkel appell till arbetarnas materiella intressen har vid vissa avgöranden visat sig ineffektiv.

Här ligger orsakerna till den syndikalismens vidare utveckling som kan skönjas i dag. Tron på den rent materiellt motiverade klassolidariteten träder tillbaka för en starkare vädjan till friheten hos arbetaren. Kravet på socialism uppfattas allt mera såsom de liberala idéernas konsekventa och medvetna tillämpning på näringslivet, d. v. s. dess nydaning i kooperativ anda; inte vilken som helst kollektivism betraktas som framsteg, utan endast den som utesluter likriktning.

Detta innebär, att syndikalismen fjärrar sig från marxismen för att närma sig anarkismen. Det är denna riktning inom syndikalismen som också brukar kallas anarkosyndikalism. Såsom anarkism betecknar vi de läror om ett herrelöst samhälle som under förra århundradet framlagts av framför allt Proudhon, Bakunin och Krapotkin, och i vår tid av Gustav Landauer, Rudolf Rocker och andra. Bakunin var tidvis starkt påverkad av

sin motståndare Marx' historiska materialism och klasskampsdialektik, men eljest gäller det att anarkismen väsentligen härleder sina sociala ideal ur en allmänt humanistisk samhällsuppfattning; socialismen uppfattas icke som ett mekaniskt resultat av produktivkrafternas utveckling och klassernas sociala strider. Anarkismen vädjar till allas böjelser för inbördes hjälp och fritt samarbete; den frammanar viljan till självbestämmande och självansvar och syftar till att både i den sociala kampen och i kulturellt arbete utbilda alla fria spontana och fria skapande krafter. Den allierar sig med arbetarrörelsen, men i motsats till marxismen identifierar den sig inte med den, och inte heller med den revolutionära syndikalismen. Anarkism är arbetet för fria livsformer och auktoritetstron tillbakaträngande på alla områden, med alla lämpliga medel och i olika sociala miljöer; syndikalism, i den mån som den medvetet går in för frihetlig socialism utan att eftersträva nya totala maktanspråk och nya monopol, är en av anarkismens uttrycksformer bland många andra.

I ekonomiska frågor omfattar anarkismen inte någon enhetlig ståndpunkt. Proudhon gick in för ett delsocialistiskt samhälle och lade huvudvikten på cirkulationens och kreditens organisation i "ömsesidighetens" anda. Bakunin krävde fullständig socialisering, mer eller mindre i överensstämmelse med syndikalismens planer, och ansåg att varje arbetare skulle ha rätt till sin produktions fulla värde. Krapotkin var frihetlig kommunist; han menade att var och en efter förmåga deltog i det produktiva livet skulle få konsumera "efter sina behov". Trots dessa skiljaktigheter äger dessa tre teoretiker mycket gemensamt. Krapotkin hyste den uppfattningen, att arbetarklassens tre stora rörelser: fackföreningsrörelsen, Kooperationen och kommunalsocialismen (i England) tillsammans skulle kunna bli avgörande för en politisk och social förnyelse av samhället i frihetlig riktning. Bakunin gjorde utanför arbetarrörelsens ram viktiga insatser för ett federativt Europa. I sitt avskedsbrev till de schweiziska arbetarna uppmanade han dem att kämpa vidare för organiserandet av internationell arbetarsolidaritet, men som första villkor för denna verksamhet formulerade han: "Håll fast vid den stora omfattande folkfrihetens princip, utan vilken till och med jämlikheten och solidariteten endast är lögner."

Idén att industriella arbetarfederationer skall utgöra de bärande organen i en socialistisk samhällsordning ingår i alla anarkistiska uppfattningar. I sin konkreta utformning är de visserligen alster av sin egen tid. Men de rymmer en mängd beståndsdelar som i varierande grad och sammansättning bör kunna ingå i en frihetlig socialism av modern typ. Syndikalismen framträder ju i dagens debatt som självskrivna fanbärare för socialismens frihetliga riktning, dock utan att ge uttryck åt alla de uppslag av ekonomisk och politisk natur som den klassiska anarkismen och dess yngre förgreningar har att ge till socialismens förnyelse. I den mån syndikalismen av förhållandena tvingas till praktiska ingripanden i samhällslivet tar den emellertid också ställning till en mängd sociala problem som ligger utanför rörelsens verksamhetsområde i trängre mening (produktionens förvaltning genom arbetarna); i Spanien kontrollerade sålunda den syndikalistiska organisationen Confederación Nacional del Trabajo åren 1936-39 genom sina lokala fackföreningar den största sektorn inom näringslivet på republikanskt område.

I efterkrigsårens återupplivade debatt om marxismen har både kritiska och konstruktiva element av anarkistiskt ursprung dykt upp. Syndikalismen uppträder i denna situation inte längre bara som läran om den radikalaste ekonomiska kamptaktiken utan framför allt som socialismens och demokratins frihetliga flygel. Denna uppgift kan den emellertid inte fylla utan att hämta utvecklingsdugliga uppslag från den humanistisk-frihetliga socialismen, framför allt från anarkismen.

Svensk syndikalism

"Att Sveriges Arbetares Centralorganisation (SAC) redan vid bildandet år 1910 kunde framträda som en både teoretiskt och taktiskt klar syndikalistisk organisation, berodde helt naturligt på att syndikalismen och därmed sammanhängande problem dessförinnan under en följd av år diskuterats på arbetarmöten landet runt", skriver Karl Bergkvist i SAC:s år 1935 utgivna "Minnesskrift".

Den svenska syndikalismen kunde organiseras mot bakgrunden av den besvikelse och det missmod, som rådde efter storstrejken 1909 och som främst riktades mot LO. I Lund konstituerades 1910 den svenska syndikalismens ännu i dag bestående organisation, en minoritetsrörelse som gjorde en utomordentligt omfattande insats i svensk samhällsdebatt och som fortlever trots att kortsynta monopolsträvanden satt upp som sitt mål

att utplåna denna den frihetliga socialismens företrädare i Sveriges arbetarrörelse. Gentemot LO gjorde den nya rörelsen gällande att kampen för arbetarnas rättigheter måste föras med revolutionära metoder i stället för genom anpassningen till kapitalismen, och som en gemensam sak för hela arbetarklassen: "Den gamla fackföreningsrörelsen bygger huvudsakligen på pengar i sin stridsföring, men syndikalismen däremot bygger på solidariteten", förklarade Ragnar Johansson år 1910.

SAC antog på sin konstituerande kongress år 1910 i Stockholm ett "Manifest till Sverges arbetare". Det ursprungliga förslaget till detta manifest författades av Hugo Lindberg, numera advokat i Stockholm, och genomarbetades därefter av ett redaktionsutskott. SAC:s syn på de sociala striderna får här följande uttryck:

Den proletäriska klasskampen går ut på att lägga hämsko på och söka hindra den kapitalistiska despotin genom att åt det arbetande proletariatet utvinna största möjliga förmåner inom det beståendes ram, förmåner, som dock aldrig får fattas som självändamål, utan enbart som medel, skarpare vapen i striden för klasskampens egentliga mål: störtande av det bestående samhället och dess omläggande på ett helt annan bog, med annan organisation och efter andra principer, från ett förtryckande statssamhälle till ett fritt samhälle utan statlig tvångsorganisation.

I fackföreningsrörelsen, heter det vidare, finns en reformistisk och en revolutionär tendens. "Den revolutionära fackföreningsrörelsen utgår från föreställningen om det oriktiga och orättvisa i hela det bestående samhällssystemet." Den "omläggning" av samhället som den revolutionära fackföreningsrörelsen eftersträvar, "kan ej ske annorlunda än genom arbetarnas fackliga och kooperativa sammanslutningar, vilka skall så omläggas och utbildas, att de en gång måtte kunna bli de centralhärdar, kring vilka det samhälleliga livet ska pulsera". SAC vill "inte veta av en centraliserad bestämmande myndighet över sig. Den vill i stället en koncentrerad av kraften" - med dessa ord uttolkas den syndikalistiska federalismen. Taktiskt skall arbetarna "betjäna sig av och allt vidare den direkta aktionens vapen, som i sin högst utvecklade form, den sociala generalstrejken, i sin egenskap som rent ekonomiskt mer än något annat är lämpligt till användning i striden mot det bestående". SAC förklarar sig vidare stå "utanför varje deltagande i respektive politiska partiers aktion", samt "proklamerar permanent krigstillstånd på det sociala området".

En stor roll vid SAC:s uppbyggande spelade rallarkåren och anläggningsarbetarna. Trävaruindustridepartementet (huvudsakligen skogsarbetare) och Byggnadsindustridepartementet bildar i dag tre fjärdedelar av SAC:s medlemskår; också ett större antal gruvarbetare är anslutna. Om SAC:s organisationsform heter det i dess handbok: "Alla arbetare samverkar i arbetsprocessen på samma sätt som de olika grupperna av byggnadsarbetare samverkar under uppförandet av ett hus, och alla är i beroende av varandras arbete som förbrukare. Utgående härifrån hävdar SAC, att ingen, varken yrkes-, fack- eller industrigrupp kan göra sig oberoende av de andra grupperna av arbetare, och då en socialistisk samhällsordning måste framgå som en produkt av alla arbetares ömsesidiga samverkan, så samorganiserar SAC alla arbetare i Lokala Samorganisationer". Inom varje Lokal Samorganisation (LS) samordnas dock medlemmarna efter tillhörighet till olika produktionsområden i s. k. syndikat; dessa sammanfattas till federationer efter industriella synpunkter, och flera sammanhörande federationer bildar s. k. departement.

Förutom sitt fackliga arbete verkar den svenska syndikalismen i hög grad som demokratisk opinionsbildande faktor. Denna senare aktivitet finner sitt uttryck i möteskampanjer, spridning av flygblad och litteratur och framför allt i utgivandet av rörelsens två dagliga tidningar, "Arbetaren" (Stockholm) och "Norrlandsfolket" (Kiruna). Dessa av partier och politiska kombinationer oberoende organ bemödar sig att allsidigt föra de demokratiska idéernas och grundkravens talan. Under alla omständigheter går de kompromisslöst in för social rättvisa, politisk frihet och de mänskliga rättigheterna, i fri opposition mot både ekonomiska privilegier och de politiska institutionernas förstelnande.

I samband med en allmän diskussion om de spanska erfarenheterna och med hänsyn till den ryska revolutionens ödesdigra utveckling, har de svenska syndikalisterna till förnyad debatt upptagit flera grundläggande frågor, däribland revolutionens och demokratins problem. De spanska syndikalisterna framträdde år 1936 som avgörande kraft i de direkta folkliga aktioner som gjorde den stora motståndskampen mot fascismen möjlig, och de genomförde, också detta helt i överensstämmelse med sitt program, en vidsträckt socialiseringsaktion utanför staten på rent fackliga grundvalar. Men de avstod från tanken på en "total" syndikalistisk revolution

och tog i stället initiativet till det antifascistiska samarbetet. Denna samarbetstanke saboterades emellertid av kommunistiska diktatursträvanden, stödda på icke-spanska krafter.

På SAC:s kongress 1946 förklarade Albert Jensen, att illusionen om ett enbart på grund av ekonomiska intressen enat proletariat spruckit, och att arbetarrörelsen splittrats i anhängare av diktaturen, demokratiska styrkor och frihetligt socialister. Idémotsättningarna har visat sig vara mäktigare än intressena. Under dessa omständigheter måste syndikalismen mer än någonsin betona sina frihetliga grundsatser. Rörelsen kan inte heller hålla fast vid föreställningen om en engångsrevolution, genom vilken en bestämd riktning i socialismen skulle vinna sitt slutliga genombrott. Hur sådant går till visar Ryssland på ett avskräckande sätt. Engångsrevolutionens idé hör samman med diktaturen. Jensen påpekade också att Sveriges folkliga rörelser överhuvud inte har några revolutionära traditioner, och att både av principiella och taktiska skäl rörelsen är tvungen att söka efter "en arbetslinje, som mera harmoniserar med de svenska förhållandena". Den i samband med den marxistiska eländesteorin utbildade revolutionsteorin är i dag ett spöke blott; sociala framsteg har uppnåtts, men under den växande statskontrollen håller massorna på att förvandlas till helt passiva undersåtar, och alla frihetliga och revolutionära drag i socialism och demokrati försvinner. Det gäller under dessa förhållanden att i lämpliga former kämpa mot livets förstatligande och gå in för folklig politisk och ekonomisk självstyrelse i alla former.

Aktuella problem

Ställning till ekonomiska och sociala frågor

Syndikalismen är en arbetarrörelse, och dess representanter söker så effektivt som möjligt tillvarata arbetarnas ekonomiska och sociala intressen. Därvidlag visar den svenska syndikalismen en del särdrag som förtjänar uppmärksamhet. Som exempel kan anföras SAC:s Centralkommittés ställningstagande till lönestoppet 1947. Kraven utformades i huvudsak i anslutning till ett förslag av Evert Arvidsson, som tidigare framlagt tankegång- en i "Arbetarens" spalter. Uttalandet går i huvudsak ut på följande:

Bolagens vinster tillåter höjning av lönen utan att försäljningspriserna därför behöver höjas. Dessa vinster utgör den mest besvärande delen av köpkraftsöverskottet, som driver fram de skadliga överinvesteringarna. En höjning av arbetarnas löner under bestående priskontroll betyder en jämnare inkomstfördelning och en minskning av investeringarna. Riktmärket för lönepolitiken bör vara att lönen ska följa produktionsvärdet och inte konsumtionsvarutillgången, när de båda faktorerna som nu företer skillnad. Ett överförande av vinster till löner löser dock inte frågan om köpkraftöverskottets tryck på prisnivån. Därför måste arbetarklassen för att i nuvarande läge kunna tillvarata sina intressen, fondera viss del av sin lön intills varutillgången ökat. Den höjda lönen måste delas i konsumtionslön och sparlön, varvid sparprocenten bör öka med inkomstens storlek. En utförlig motivering för dessa krav föreligger i Arvidssons skrift om Lönestoppets bankrutt. Här talas om möjligheten av en löneförhöjning med 20%.

Detta ställningstagande till förmån för arbetarnas intressen ligger helt i linje med den gamla syndikalismens inställning och med syndikalisternas hållning i andra länder. Märkligt är det emellertid att ett radikalt försvar för arbetarsaken här sammankopplas med hänsyn till näringslivet som helhet. Syndikalismen och viljan att bidra till en demokratisk samhällsutveckling utan katastrofartade kriser har ingått förbund med varandra.

För sju år sedan togs p en av SAC:s kongresser för första gången upp till debatt idén om en vidgad ram för rörelsens verksamhet. Den har sedan dess diskuterats mycket i de syndikalistiska kretsarna. I en motion som av Stockholms Lokala Samorganisation framlagts för 1942 års kongress beklagas det att SAC såväl inåt som utåt kommit att framstå som uteslutande facklig-ekonomisk rörelse med mycket begränsade, rent lönepolitiskt betonade uppgifter. Inom organisationen har detta verkat återhållande i fråga om benägenheten att ta itu med allmänviktiga angelägenheter utanför det fackliga och ekonomiska området, och utåt har det hämmat anslutningen till organisationen från sådana befolkningsgrupper vilka icke utgörs av rena lönearbetare, men som dock både ekonomiskt och socialt befinner sig i samma läge som arbetarna.

Denna ensidiga inriktning, anser en del syndikalister, står inte i överensstämmelse med de syndikalistiska idéerna och grundtankarna. Den syndikalistiska rörelsen får inte stå likgiltig för några företeelser vare sig på det fackliga, sociala, ekonomiska, politiska eller kulturella området. Rörelsen skulle, hävdas det, med sina egna, karaktäristiska metoder påverka utvecklingen och verka opinionsbildande i för arbetarna och småfolket gynnsam riktning.

Författaren Folke Fridell som under de senaste åren gjort en stor insats genom att framföra syndikalismens syn på den ekonomiska demokratins problem, anslöt sig till vissa tankar i stockholmsmotionen genom att förklara: "Den enbart fackliga linjen, om den ska följas i ensidig form, kommer att förvanska syndikalismen och lämna kvar en dålig kopia av reformistisk fackföreningsrörelse - en kopia som alltid kommer på efterkälken och motsträvigt spjärnar emot de reformistiska kampmetoderna, men som ändå så småningom apar efter och accepterar."

Fridell påpekar ännu ett för syndikalismen livsviktigt problem. På samma kongress berättar han om den Lokala Samorganisation som han då var ansluten till, att den "alltid haft god klang, och det kanske beror på att vi aldrig isolerat oss utan sökt hålla vår syndikalistiska prestige även utanför organisationen och inom andra rörelser. Vi har våra bästa medlemmar aktiva inom flera andra rörelser och vi har aldrig förlorat på detta; tvärtom har det varit en styrka". Inte heller de som ivrar för en mångsidigt arbetande syndikalistisk rörelse syftar till att stänga in all social och kulturell verksamhet från medlemmarnas sida inom ramen för en enda organisation. Tvärtom, det tillhör syndikalismens idé att olika funktioner och behov skola motsvaras av olika organ. Föreställningen om ett helt nät av fria folkliga rörelser med varierande särskilda syften ingår på ett naturligt sätt i den syndikalistiska samhällssynen, och därav följer också att syndikalisterna som individer gärna medarbetar i andra rörelser, vilkas strävan inte står i motsättning till syndikalismens mål. Till framåtskridandet på alla det samhällseliga livets områden hör frihet som livselement - detta är syndikalismens budskap i arbetarrörelsen, liksom till övriga fria folkrörelser.

Mot statsmonopol - för kooperation

Syndikalisterna vänder sig mot upprättandet av statsmonopol som grundval för socialisering. De framför idén om arbetarnas övertagande av produktionen genom fackföreningarna som alternativ till den statliga nationaliseringen.

Under andra världskriget hörde den svenska syndikalismen till antinazismens främsta krafter i landet. Rörelsen identifierade sig emellertid inte blint med den officiella demokratins sak. Den började redan då formulera en klar kritik mot demokratins urartning inifrån i sammanhang med i dag så aktuella socialpolitiska strävanden och mot den växande centralism, som hotar de grundläggande demokratiska fri- och rättigheterna, och som under kriget även tog sig uttryck i direkt frihetsbegränsande ingrepp på det politiska området. SAC:s kongress uttalade sig härom 1942:

Under inflytande av näringslivets kriser, i synnerhet på trettioalet, ingrep mångenstädes staterna reglerande och dirigerande. Denna företeelse har sedermera utvecklats och påskyndats genom krigets inflytande. Det totala kriget har i sin ordning medfört att staterna överallt i de krigförande länderna etablerat ett nära nog obegränsat herravälde över människorna. Staten bestämmer inte längre över människorna bara som slaktboskap i kriget, den disponerar också över dem genom tvångsarbete i former som närmar sig industriell livegenskap under staten.

Efter att ha brännmärkt upprättandet av censur och polisövervakning av medborgarna, fastslår uttalandet att även inom själva demokratin under vissa omständigheter uppstår politiska förhållanden "som allt mer utvecklar sig i statstotalitär riktning". Denna utveckling förklaras vara en stor fara för arbetarrörelsen. Den statsdirigerade ekonomin förvandlar också dess organisationer till redskap i politikens tjänst, strejkrätten upphävs och staten bestämmer lönerna. Den fria självverksamheten, som är arbetarrörelsens grundval, försvinner. SAC anser att "vi befinner oss i en kontrarevolutionär utvecklingsperiod mot statstotalismen", och denna statstotalism är tyvärr inte ett monopol för de s. k. totalitära enpartistaterna, utan hotar även under andra former.

Inför det fruktansvärda perspektiv den nuvarande utvecklingen upprullar för vår inre syn manar vi alla människor och framför allt arbetarklassen att göra front mot idén om statens allmakt innan denna allmakt hunnit utrota all mänsklig frihet och självverksamhet.

Med utgångspunkt från liknande uppfattningar krävde syndikalismen, och kräver den fortfarande, socialisering efter federativa riktlinjer. Som ett intressant tidens tecken kan emellertid också nämnas, att den svenska syndikalismen inför faran för statsmonopolistiska urartningar i en del fall solidariserat sig med konsumentkooperationens uppfattningar och förslag. Detta hände t. ex. 1947 när frågan om skapandet av ett statligt oljemonopol togs upp till diskussion. Mot denna idé framfördes från kooperativ sida en skarp kritik som påpekade monopolpolitikens centralistiska och nationalistiska avigsidor. I stället hävdade man på detta håll att den internationella oljekooperationen borde byggas ut och oljekonsumenternas import och den kooperativa distributionen vidareutvecklas. Syndikalisterna anslöt sig till detta förslag med förklaringen:

På det ekonomiska området måste i stället för nya statsmonopol den produktiva företagsamheten överföras till handens och hjärnans arbetare i producentkooperativa sammanslutningar, en form som ska kunna avskaffa löneslaveriet och återge arbetaren sin frihet. Den internationella oljekooperationen är ett praktiskt exempel på en företagsform som bryter de krigsfrämjande skrankorna och motsättningarna och skapar fredsfrämjande internationell gemenskap.

I detta uttalande möter också det för syndikalismen viktiga kravet på producentkooperation, d. v. s. en företagsform, där alla anställda är ägare. Den svenska syndikalismen har nått fram till en mycket förståelsefull hållning gentemot konsumentkooperativa synpunkter, men den har inte godtagit idén om en ensidig konsumenthushållning, liksom den å andra sidan heller inte propagerar för en ren producenthushållning. Fridell betecknar i sin broschyr om Kooperationen och den industriella demokratin ”ett samägande mellan konsumenter och producenter” som en möjlig form av industriell demokrati. Han efterlyser producentkooperativa experiment i den industri som helt arbetar i de organiserade konsumenternas intresse. Trots en del misslyckanden, anser han, talar mycket för den producentkooperativa idén; han hänvisar till de skandinaviska bönderna och till Bohusläns Kooperativa Stenhuggeri, startad i Hovenäset 1926.

Kravet på producentkooperativa former kännetecknar inte all syndikalism, utan den inom denna rörelse vanliga uppfattningen om socialismen innebär att fackföreningarna ska överta industriernas förvaltning, och det är en annan sak. Faktiskt framträder i alla fall i dagens syndikalistiska propaganda dessa två linjer vid sidan om varandra. Detta måste ses i samband med den allmänna oppositionen mot varje sorts likriktad socialism och den strävan efter en sammansatt, mångformad socialism som efter andra världskriget kan skönjas i olika länder, även i den socialdemokratiska socialiseringsdiskussionen.

Socialiseringen

Den svenska syndikalismens uppfattning om socialisering kan inte framställas isolerad från tendenserna och erfarenheterna hos andra länders syndikalistiska rörelser. Framför allt är det oundvikligt att kasta en blick på syndikalismen i Spanien. I dess organisationer har under de senaste årtiondena fram till våra dagar i genomsnitt hälften av Spaniens organiserade arbetare varit samlade. Det var därför naturligt, att denna rörelse fick ett i många hänseenden avgörande medinflytande på det spanska näringslivets utveckling efter att de kapitalistiska företagen i juli 1936 överallt där militärkuppen misslyckades deserterade från näringslivet eller drevs bort av de upprörda massorna. Samtidigt tog lantarbetarna de stora godsens i kollektiv besittning, och under tre år syntes Spanien vara på väg mot en federativ socialistisk republik med starkt syndikalistiskt inslag.

Syndikalisternas ingripande i ekonomiskt hänseende utvecklade sig i två huvudriktningar. ~ ena sidan underställdes företag och industrier syndikatens kontroll, storgods ombildades och f. d. småbönder slöt sig samman till producentkooperativa gemenskaper på fri-kommunistisk grundval. Liknande kollektiva företagsformer byggdes även upp av socialdemokratiska LO-arbetare, om än delvis efter andra principer. På många ställen samverkade bägge de fackliga riktningarna. ~ andra sidan kontrollerades en del krigsviktiga industrier av staten (i vars institutioner fackföreningarna var direkt representerade). Näringslivet i sin helhet berodde således på samarbete mellan två fackliga organisationer (i olika former), vissa statliga ingripanden och privat företagsamhet inom en begränsad sektor både i industrin, jordbruket och distributionen. Systemet hann naturligtvis inte

nå full balans. Utvecklingen stördes också, framför allt av kommunisterna, som gjorde upprepade och brutala försök att beröva arbetarna deras direkta inflytande i den vardande nya samhällsordningen. Samordningen avslutades inte, med det var genom syndikalisternas insats som en mängd frihetlig-kooperativa krafter sattes i rörelse utan vilka republiken inte hade varit i stånd att ta upp motståndskampen.

Näringslivets nya organisation var klarast utbildad i Katalonien, Spaniens mest industrialiserade region. Som exempel kan anföras järnvägsväsendets nydaning. Den 28 juli sammanträdde syndikalisternas och socialdemokraternas fackföreningar för järnvägstjänstemän för att överta de tidigare av privata bolag exproprierade linjerna. De upprättade ett protokoll över denna syndikalisering tillsammans med Generalitat de Catalunya's (Katalanska regeringens) ekonomidepartement, varvid samarbete stadsfästes mellan de två fackförbunden och departementet. Detta erkände uttryckligen den nya ordningen och utnämnde en delegat som allmänhetens representant i den nya fackliga järnvägsförvaltningen. Det nya förvaltningsrådet åtog sig bolagets alla skuldförbindelser utom sådana som hänförde sig till aktieinnehav.

Efter samma eller liknande mönster tillkom nya industri- och företagsförvaltningar lite varstans i Katalonien, och sedan Kataloniens regering hade ombildats sammanfattades nyordningen under syndikalistens Fbregas' ledning i kollektiveringsdekretet av den 24 oktober 1936. Det stipulerar rättsgrundvalar och organisatoriska riktlinjer för ett nytt näringsliv, som tillkommit genom arbetarnas direkta ingripande på det ekonomiska området. Dekretet delar upp Kataloniens näringsliv på en kollektiverad och en privat sektor. Såsom obligatoriskt kollektiverade företag betecknas alla som före den 30 juni sysselsatt 100 eller flera arbetare och anställda. Mindre företag fick kollektiveras genom särskilda överenskommelser. (Faktiskt fanns också mindre kollektiverade företag, både exproprierade och på kooperativ väg nybildade.) Större företag som kombinerade flera fabriker, egen försäljningsorganisation m. m. fick inte upplösas utan skulle fortsätta i sin tidigare omfattning. F. d. ägare och direktörer skulle om möjligt anställas för funktioner motsvarande deras tekniska kunnande. Företagens nya förvaltningsråd skulle väljas av arbetarnas generalförsamling, och i varje kollektiverat företag skulle en "kontrollör" för katalanska regeringen utnämnas i samförstånd mellan denna och företagets arbetare och anställda. För privata företag inrättades arbetarkontrollråd. Samtliga företagsråd och kontrollråd var räkenskapskyldiga för respektive industriers generalråd som bildades av representanter för företagsråden, delegater för fackföreningarna (syndikalistiska och socialdemokratiska) och tekniker utnämnda av Generalitat. Industrierna sammanfördes dessutom till vissa "industrigrupper".

I januari månad 1938 sammanträdde i Valencia en "utvidgad ekonomisk studiekongress" med representanter för alla den syndikalistiska rörelsens fackföreningar, företagsråd, jordbrukskollektiv m. m. Den överlade om samordningsfrågor och praktiska erfarenheter och utarbetade riktlinjer efter vilka hela det spanska näringslivets livsproblem skulle kunna tas upp till diskussion tillsammans med de socialdemokratiska fackföreningarna och republikens regering. Hela programmet baserades på fritt samarbete mellan dessa två fackliga riktningar; varje tanke på monopolistiska rättigheter för någon av organisationerna och alla försök till likriktning under partipolitiska (framförallt kommunistiska) synpunkter tillbakavisades skarpt. En öppen självkritik genomfördes. Detaljerade gemensamma riktlinjer uppdrogs för avlöning, arbetsinspektion, industriell produktionsplanering, konsumentkooperation och för en fackföreningsbank (som skulle bildas av de två fackliga organisationerna gemensamt). Den syndikalistiska organisationens generalsekreterare sammanfattade på kongressen rörelsens strävan att samordna syndikalismens verksamhet i näringslivet under parollen: "Varken diktatur eller atomisering!"

De spanska syndikalisternas insatser, konstruktiva prestationer och politiska samarbete med andra riktningar måste ses i sammanhang med utomordentligt komplicerade inrikespolitiska förhållanden, inbördeskrigets nödläge och den hårda kampen mot den våldsamma kommunistiska interventionen i det republikanska lägret. De har bedömts mycket positivt av utomstående iakttagare. Den italienske liberalen Carlo Rosselli talade om syndikalisternas "utomordentliga konstruktiva duglighet", deras "taktiska moderation och realitetssinne"; "frihetlig humanism", förklarade han, är den spanska syndikalismens väsen; "med de katalanska syndikalisterna har en ny värld blivit född, som det är en fröjd att få tjäna". Syndikalismen har "människan tillutgångspunkt, till verktyg, till mål".

I Sverige, där demokratins genombrottsstrider på grund av gynnsammare historiska villkor inte behövt anta så våldsamma former som i Spanien, framförs syndikalismens anspråk av naturliga skäl i andra former. En

frihetlig socialism eftersträvas i anknytning till federalistiska tendenser i olika folkliga rörelser. Den svenska socialpolitiken tillvaratar arbetarnas intressen med huvudvikt på social trygghet, medan syndikalisterna vill väcka arbetarnas frihetslängtan som skulle finna sitt positiva uttryck i övertagandet av ekonomiskt medansvar för produktionen. Folke Fridells verksamhet syftar i denna riktning och kan anses vara typisk för rörelsens hållning.

Konkretare utformade synpunkter på socialisering föreligger i ett arbete av Evert Arvidsson under titeln "Gruvorna till folket", där författaren utgår från det oavvisliga kravet att vissa nyckelindustrier, bland dem gruvindustrin, måste underställas det allmännas kontroll. Men han framlägger kritiska synpunkter på förstatligandet:

"Icke utan skäl kan det antas att om den statliga byråkratin med dess utpräglade formalism, dess uppsjö på blanketter, formulär och schematiska dekret, ska få på sedvanligt sätt utveckla sig inom gruvhanteringen, då kommer för det första arbetarnas ställning med hänsyn till frihet och trivsel att bli minst lika dåligt tillgodosedd som nu, och för det andra kommer denna byråkratiska förvaltning att sluka en god del av de värden som arbetarna i schakt och sänken sliter ihop."

Arvidsson påtalar förhållandet mellan "statsarbete" och "annan verksamhet". Militären och statstjänaren i uniform. De "arbetar" inte, utan de "tjänstgör". Arvidsson vänder sig emot att hederligt civilt arbete förvandlas till ett sådant tjänstgörande:

"Ska nu uniformerna och tjänstgörandet följa med till en förstatligad industri? Ska metoder, benämningar och betraktelsesätt, som vi vant oss vid att betrakta som specifika för staten och dess verksamhet, utplanteras i alla förstatligade verksamheter? Ska gruvarbetaren ha en förgylld bormaskin till märke i mössan?"

Syndikalisterna vill ha gruvindustrin exproprierad, och de vill inte betala för de värden naturen alstrat och som förbättrats genom arbetarnas underbetalda slit. "Gruvindustrins nuvarande juridiska ägare får bli delägare som andra, inte mer och inte mindre." Och gruvindustrin ska förvaltas av arbetarna; "det ska vara en fullt affärsmässig förvaltning där allting bokföres och hålles reda på". Begreppet arbetare får naturligtvis fattas i vidaste betydelse.

Hela gruvindustrin måste dessutom samordnas på sådana grundvalar att denna samordning snarast kan förvandlas till en internationell organisation, ty syndikalismen är motståndare till varje sorts nationellt begränsad socialism. "Den industriella socialismen", säger Arvidsson, "vill utplåna nationernas ekonomiska funktion." Därigenom skulle nation kunna bli en rent kulturell faktor och kärleken till hemlandet befrias från varje spår av politisk nationalism. I samma mån som industrin organiseras efter större funktionella och regionala synpunkter upphör också staten att vara en suverän företeelse.

Beträffande gruvorna föreslår Arvidsson att de av staten utarrenderas till kooperativa arbetarförvaltningar under en viss kontroll. Förslaget förutsätter naturligtvis att gruvarbetarna "är villiga att träda i bräsch och upprätta en sådan förvaltning". "Man kunde bilda en vanlig kooperativ andelsförening, göra upp med staten om villkoren och det hela kunde vara klart precis lika snabbt som om staten skulle upprätta en egen förvaltningsapparat." Finansieringen står staten och den skattebetalande allmänheten för i alla händelser. Olika alternativ är tänkbara vid genomförandet av en sådan plan; Arvidsson formulerar för sin del ett minimiprogram i tre punkter.

Tanken på att socialisera utan att förstatliga har under de sista åren helt oberoende av syndikalismen även framförts från andra håll, bl.a. från vissa socialistiska grupper i Tyskland. Den hessiske ekonomiministern d:r Koch framlade i januari 1949 för parlamentet i Frankfurt am Main krav på en socialisering av sådan art att den förvandlar de socialiserade företagen till självstyrande "socialgemenskaper"; han avböjde med skarpa förstatligande och byråkratisering. Sökandet efter ickestatliga socialiseringsformer sysselsätter i Tyskland flera av varandra oberoende socialistiska kretsar som framträder med olika förslag.

I detta sammanhang bör också hänvisa till den experimentalsocialistiska, kooperativa tendensen i anarkismen. Som dess främste representant i vår tid nämner vi den tyske frihetlige socialisten Gustav Landauer, vars idéer närmast ansluter till Proudhon och Constantin Frantz. Han var inte syndikalist i begreppets egentliga betydelse; tidigare (årtiondet före första världskriget) och skarpare än andra anarkister krävde han ett medvetet avståndstagande från den uppfattningen att klasskampens fullföljande automatiskt skulle leda till ett klasslöst socialistiskt samhälle. Han tog alltid parti för arbetarnas sak, men menade att klasskampens lag tillhörde den

kapitalistiska ordningen och aldrig kunde bryta dess trollkrets. I stället uppfattade han socialismen som en appell till alla de människor av god vilja som är villiga att göra konstruktiva insatser för uppbyggandet av nya sociala relationer i rättvisans och frihetens anda. Han föreslog konsumentkooperativt samarbete med syfte att upprätta även producentkooperativa företag, framför allt i samband med socialistiska jordbrukskolonier, såsom exempel och kristallisationscentra för nya sociala framsteg. För dessa uppfattningar och i samband därmed en socialistisk federalism, d. v. s. en genomförd decentraliserad självstyrelse, trädde han in under 1918 års revolution, men fann endast föga förståelse hos de partipolitiskt fanatiserade och rent marxistiskt uppfostrade massorna. Han mördades i München den 1 maj 1919.

Landauers uppslag har andra utgångspunkter än Arvidssons, men torde vara besjälade av samma anda. Det samma gäller om en nyare producentkooperativ rörelse i Frankrike, som grupperar sig om en kooperativ fabrik för urboetter i Valence (Boimondau) och som på olika platser i Frankrike upprättat Communautés de Travail (arbetargemenskaper, i detta fall kooperativa företag) efter samma riktlinjer som ligger till grund för valenceföretaget. Dessa arbetargemenskaper innebär samägande av produktionsmedlen, självstyrelse och gemensamma sociala inrättningar (som även hänför sig till icke i företaget arbetande familjemedlemmar), men icke någon frihetlig kommunism (rätt till konsumtion efter behov, likalön, etc.). Communauté rörelsens andliga och moraliska grundvalar påminner starkt om Proudhons realistiskt uppfattade kooperativa socialism. Rörelsen anknyter inte till något parti- eller organisationsprogram, är politiskt tolerant och inskränker sig till ekonomiskt och socialt uppbyggnadsarbete. Dess talesmän framför dock förslag som ligger ganska nära dem som Arvidsson skisserar upp. Nationaliseringarna, säger de, är ett faktum, ett oundvikligt krav i det moderna samhället, men förstatligandet är en fara. Communautérepresentanterna anser att staten på vissa villkor och under kontroll skulle överlämna nationaliserade företag till producentsammanslutningar som kunde organiseras efter liknande principer som communauté rörelsens redan bestående gemenskaper. Dessa uppfattas emellertid inte som slutgiltiga, och olika former av gemenskaper anses vara möjliga, dock alltid på frivillighetens och självstyrets grundvalar.

Demokratins effektivisering

Är syndikalismen demokratisk? Den svenska syndikalismen svarar utan tvekan ja. Det svaret har emellertid inte alltid varit så givet. Inom den franska syndikalismen framträdde i viss utsträckning den uppfattningen, att den stora massan av naturen är slö och inaktiv, och att arbetarklassens intressen måste tillvaratas genom att djärva minoriteter ta initiativet till direkta aktioner. Denna uppfattning har likväl inte det minsta att göra med diktatursträvanden: tvärtom, syndikalismen har alltid varit antidiktatorisk. Bakunin framförde också idén att en viss krets aktiva revolutionärer skulle verka pådrivande nerifrån, i folkets sköte och inte som dess privilegierade ledare, och att detta var av avgörande betydelse för den revolutionära nydaningen. Tankegången kan diskuteras, men det låg nära att den tolkades fel - vilket också skedde, framför allt hos Sorel och en intellektuell krets kring honom. När emellertid syndikalismen för första gången i sin historia, i juli 1936 ställdes inför ett historiskt prov, bestämde den sig mycket klart för det demokratiska alternativet.

Den 20 juli 1936 hade syndikalisterna i Katalonien hela den politiska och ekonomiska makten i sina händer. Det var de som stått i spetsen för de folkliga aktioner som resulterade i militärkuppens krossande, och det var de som efteråt oinskränkt dominerade det ekonomiska och det sociala livet. Ingen opponerade mot dem. De kunde då ha upprättat en diktatur stödd på arbetarklassens majoritet. Katalanska regeringens president, den senare av Franco arkebuserade Lluís Companys, förklarade för dem på ett historiskt sammanträde: "Ni är stadens (Barcelonas) och Kataloniens herrar, ni har segrat och allt står i er makt." Han frågade syndikalisternas representanter vad de tänkte göra och om de ville samarbeta med andra folkliga krafter eller inte. De svarade med ett bestämt ja och avstod ifrån att utnyttja majoritetsställningen till förmån för en samarbetslösning som enligt deras riktiga uppfattning också skulle kunna bli riktningssökande för hela Spanien, ty de var klara motståndare till den katalanska separatismen och hade alltid uppfattat federalismen som den effektivaste formen för samordningen. Men de ville att denna samordning skulle ge folkets ekonomiska organisationer ett påtagligt inflytande över den samhälleliga utvecklingen och sökte därför efter andra samarbetsformer än den centraliserade och parlamentariska partidemokratins.

Syndikalisterna hör inte till dem som ser demokratins väsen förkroppsligat i en rad officiella institutioner och i att demokratiska yrkespolitiker överta ledande statsfunktioner. Enligt syndikalistisk uppfattning består demokratin i en strävan efter allt större frihet, till allt effektivare former av självstyre. I stället för att ansluta sig till den institutionella uppfattningen om demokratin bygger de på läror som anser motståndsrätten - alltså den enskildes rätt att göra motstånd mot samhälleliga föreskrifter, som strider mot hans förnuft eller samvete - utgöra ett väsentligt tillbehör för varje samhällelig ordning. Syndikalisterna vill genomsyra demokratin med Thomas Jeffersons och Walt Whitmans anda. De är revolutionära demokrater, inga passiva undersåtar som nöjer sig med att ha demokratiska regeringar. Hade inte en stor del av den spanska arbetarrörelsen varit uppfostrad just i denna anda, skulle Spanien aldrig varit i stånd att sätta sig till motvärn mot generalskuppen. Spaniens republikanska institutioner skulle ha kapitulerat snabbare än Tysklands demokrati år 1933 - faktiskt segrade fascismen år 1936 överallt där myndigheterna lyckades förhindra arbetarorganisationernas direkta ingripande.

SAC och dess tidningspress har alltid varit angelägna om att verka som demokratiska opinionsbildare. "Ett område där en starkt utökad aktivitet synes motiverad är på den rena idépropagandans gebit samt i fråga om vår opinionsbildande verksamhet", förklarade A. Kronheffer på SAC:s kongress år 1942, och faktiskt har rörelsen under kriget och åren därefter mycket medvetet gått fram på denna linje. Till detta opinionsbildande arbete hör visserligen också kampen om själva SAC:s existens och "rätten till arbete och utkomst" som måste föras mot dem som nekar de i SAC:s organisationer samlade arbetarna denna elementära rättighet. SAC kan och vill inte uppslukas av en statlig likriktad och centraliserad fackföreningsrörelse, där verksamheten för federalistisk demokrati och fri socialism skulle kvävas; en sådan verksamhet kräver egna organ.

Inte bara i vanlig mening demokratiskt opinionsbildande verksamhet utan också propaganda för demokratins decentralisering ingår i syndikalisternas strävan, även om i detta hänseende olika åsiktsnyanser kan skönjas. "I den dagsaktuella kampen mot statscentralisationen borde man knyta an till den svenska kommunala självstyrelsens tradition och hävd för att föra över denna kamp i nuet från den abstrakta teorins värld till det konkreta handlandets verklighet", förklarade A. Kronheffer i överensstämmelse med en stark strömning bland de svenska syndikalisterna. Medan tidigare något officiellt ställningstagande i denna riktning inte förelegat, förklarade SAC:s kongress år 1946 att "ställningen till kommunen som nutida och framtida samhällsorganisation måste bringas till klarhet", och att kommunalpolitisk verksamhet utanför organisationen (som naturligtvis fortfarande är en facklig organisation) inte får avfärdas såsom icke-syndikalistisk. En del syndikalister ställer sig kritiska mot denna tendens, men på många platser, särskilt i Härjedalen, "landets väl mest syndikalistiska provins", har framgångar på detta område uppnåtts till stor nytta för befolkningen.

Under epoken före första världskriget hyste många syndikalister den mera marxistiska uppfattningen att proletariats fullständiga enande egentligen naturnödvändigt skulle framgå ur dess ekonomiska läge och samhällets vidare utveckling. Det var under sådana förhållanden förstället att man föreställde sig att en social nydaning endast kunde ske under förutsättning att arbetarklassens absoluta majoritet vore samlad under syndikalismens fanor eller i det avgörande ögonblicket fritt och spontant anammade den syndikalistiska förkunnelsen. Utvecklingen har emellertid inte följt den marxistiska teorin, och nya psykologiska insikter i människors beteende har fjärmat det politiska och sociala tänkandet från vissa primitiv-socialistiska uppfattningar som räknade med en långtgående, automatiskt inträdande likriktning. För den syndikalistiska rörelsens vidkommande betyder det att man i dag, just för att anknyta till de gamla frihetsidealet, räknar med en mångformad socialism, med det faktum att många vägar leder till solidaritet och frihet. Toleranstanken framträder mera; och Rudolf Rocker, författaren till 1922 års principförklaring för den internationella syndikalismen, framhåller i ett nyare arbete att den frihetliga rörelsen måste avstå från varje tanke på "helhetslösningar" som alltid måste bli totalitära och frihetsfientliga.

Syndikalismen och de federalistiska rörelserna

Syndikalismen är en internationell rörelse, och dess sinnelag har alltid varit konsekvent internationalistiskt. Därmed sammanhänger att den sedan gammalt är antimilitaristisk och pacifistisk. Dessa drag är av rent prin-

ciptuell natur. Det äger därför intresse att se hur rörelsen ställer sig till samtidens praktiska strävanden efter en effektiv fredsorganisation.

Två "federalistiska" rörelser har under senaste år varit verksamma i de flesta europeiska länder: världsfederalismen och europafederalismen (den senare i sin tur sammansatt av en rad fristående organisationer som företräder hela den politiska skalan från höger till vänster). Världsfederalisterna är anhängare av Emery Reves, som i statssuveräniteten ser orsaken till alla krigiska förvecklingar och därför kräver bildandet av ett världsparlament med uppgiften att tillsätta en världsregering. Europafederalisterna sysslar särskilt med den europeiska kontinenten och förbinder sina idéer delvis också med kravet på ett stort mått av självstyrelse för en europafederations integrerande enheter.

Reves har tvivelsutan rätt gentemot den uppfattning som vill se krigets orsaker uteslutande i den privatkapitalistiska ordningen; den ryska imperialismens nyaste ("sovjetiska") utvecklingsfas talar sitt tydliga språk. Världsfederalismens moraliska innebörd godtas utan vidare av syndikalisterna, men dess taktiska metoder kritiserar; federalism måste vara mer än tillsättandet av ett världsstyre.

Europarörelsen går i vissa avseenden vidare. I denna rörelses bryssel-uttalande (februari 1949) fastslås det uttryckligen att Europas folk eftersträvar demokratiska friheter; det talas om rättsliga grundidéer, som är beroende av staten, och det pekas på samhällets "levande gemenskapsceller huvudsakligen av geografisk och industriell karaktär, som får äga ett visst mått av självbestämmande på sina respektive verksamhetsområden och inom ramen för den nödvändiga kollektiva disciplinen". Här är den punkt, där den syndikalistiska rörelsen sätter in med sitt krav på verklig federalism - d. v. s. idén att samhället, för att vara demokratiskt, måste byggas på ett stort nät av självstyrande territoriella och funktionella (industriella) enheter, ett program som långtifrån är förverkligat i den centralstyrda parlamentariska majoritetsdemokratien. En sann federalism måste vara regionalistisk och funktionell. "Världsstyret" som eftersträvas måste vila på sådana grundvalar. I samband med Ruhrkontrollen har idén om alla europeiska nyckelindustriers europeisering framförts av socialistiska kretsar i en rad länder. Kan en sådan europeisering ske genom att de berörda staterna tillsätter rent politiska förvaltningar för att sköta europeiska industrier? Syndikalisterna föreslår en annan väg i överensstämmelse med sina uppfattningar om kooperativa industriförvaltningar.

I mars månad 1948 meddelades i pressen att fackliga representanter för metall- och gruvarbetare i Tyskland, Frankrike, Belgien, Holland och Luxemburg på ett sammanträde i Luxemburg kommit överens om att samarbeta för att framhålla arbetarnas synpunkter på Ruhrs framtida organisation. En resolution antogs i vilken fackföreningarna uppmanas att stödja en internationalisering av Ruhr och yrka på att arbetarna får ta del i ledandet av dessa industrier. Här antydes en väg som, med hänsyn till alla europeiska nyckelindustrier, inte bara Ruhrs, skulle kunna ge fackföreningarna ett tillfälle att ingripa med praktisk internationell federalism. Även brysseluttalandet anser att Ruhrstadgan skulle bli "det första steget för bildandet av gemensamma ekonomiska organ för hela västra Europa", vilkas "minimiprogram" det måste vara att utarbeta "en allmän produktionsplan för Västeuropas grundindustrier". Till dessa paroller ansluter sig syndikalisterna med sin idé om internationalisering under arbetarkontroll.

Redan Proudhon framlade f. ö. sådana idéer, förbundna med krav på regional decentralisering av den politiska förvaltningen. Och i dag står syndikalismen inte längre helt ensam med dessa uppfattningar. Det visar vilken förskjutning som har inträtt i arbetarrörelsens och socialismens problemställningar. I Europeiska Federalistunionen (ett av de fristående förbund som tillsammans bildar europarörelsen) framträder holländaren professor Henri Brugmans, som är socialdemokrat, med idéer som står syndikalismen mycket nära. På ett internationellt federalistmöte i Frankfurt am Main i maj 1948 förklarade han bl. a., att staten blivit både för liten och för stor; för liten som ekonomisk enhet, för stor som överskådligt område för verklig självstyrelse. Brugmans vände sig mycket bestämt mot de "federalister" eller "internationalister" som enbart går in för storrumsökonomi utan att samtidigt kräva regional och funktionell decentralisering; sådana strömningar mynnar ut i internationell statstotalism.

I La République Modern (Paris) framlade Brugmans liknande idéer i en uppsats under rubriken "Federalismen är fackföreningsrörelsens framtid". Där utgår han ifrån kravet att industrierna skall ställas under samhällets kontroll. Vem är samhället? frågar han, för att på samma sätt som syndikalisterna svara att samhällets grundvalar är arbetsplatsen och den industriella organisationen. Federalismen definierar Brugmans med ett

Proudhon-citat om "soveränitetens uppdelande". "Gruvan åt gruvarbetaren!" är bara den gamla revolutionära syndikalismens paroll, säger han och den får sin mening genom att sammankopplas med en funktionell, socialistisk federalism som i dag måste vara internationell och syftar till att bryta sönder de nationella ekonomiska enheterna. I ett aktivt arbete längs dessa linjer kan fackföreningsrörelsen återfinna ett nytt konstruktivt innehåll, en bärande idé och något av den entusiasm som besjälade dess pionjärer.

Syndikalismen och friheten

Syndikalismen avböjer varje diktatur, varje statstotalism. På SAC:s Centralkommitté år 1949 antogs en protest mot diktaturerna i alla länder, särskilt i Spanien och Portugal, Grekland, Bulgarien och Polen varifrån meddelanden om förföljelser mot frihetligt sinnade arbetare kommit till organisationens kännedom. SAC upphörde inte att opponera sig efter den tyska nazismens krossande. Den försvarar de mänskliga rättigheterna även med avseende på sådana länder vilkas auktoritära regimer i dag tolereras av världsdemokratin - antingen det sker i fredens eller i kapitalismens intresse eller av andra orsaker. Syndikalisterna kräver också den mest konsekventa respekt för de mänskliga rättigheterna i de demokratiska staterna.

Detta syndikalismens frihetspatos bär kanske i dag en mer allmänmänsklig, en mindre klassbetonad prägel än före första världskriget och under 20-talet. Orsakerna till denna åsiktsförskjutning bör sökas i uppkomsten av statstotalitära system även under socialismens egen flagga, och i det förhållandet att samhällsstrukturen inte förändrats i den riktning som socialisterna ansåg given under årtiondena omkring sekelskiftet. Kapitalismen framstår som ett hot mot lönearbetarna, totalismen som ett hot mot hela mänskligheten och kulturen. Frihetstanken är inte klassbunden; något socialt framåtskridande är inte tänkbart utanför frihetens atmosfär. Genom att i dag med större energi än någonsin framföra denna grundsanning finner syndikalismen gehör även utanför arbetarrörelsens krets.

Tidsförhållandena kräver en ny frihetsfront, en front till försvar för de mänskliga rättigheterna, som går tvärsigenom olika samhällsgrupper och olika partier. Syndikalismen äger många beröringspunkter med humanistisk-socialistiska uppfattningar och hyser därför den största förståelsen för liknande nödvändigheter. Trots att den alltid kommer att försvara arbetarnas intressen och kalla arbetarna till aktiva insatser i den sociala striden, vänder sig syndikalismen dock i dag med bestämdhet mot "klasskampsdogmen". En stor fraktion av arbetarrörelsen har i dag blivit ett instrument för makten som hotar införa en ny livegenskap under den totala statens tyranni. "I denna kamp kan den frihetliga socialismen icke avstå från samverkan med alla demokratiska krafter som sätter friheten från diktatur och herravälde främst, oavsett vilken samhällsklass de tillhör" (Albert Jensen). Att "gynna frihetliga tendenser i alla sociala klasser" förklarar Marx- och Bakunin-forskaren Fritz Brupbacher vara "den revolutionära filosofens" uppgift efter andra världskriget.

Likväl är och förblir syndikalismen en arbetarrörelse. Den håller sig till arbetarklassens sak. Den eftersträvar i dag som för fyra årtionden sedan ett samhälle byggt på frihet och solidaritet. Med solidaritet menas då inte solidaritet mellan utsugare och utsugna, mellan privilegierade och förtryckta, utan mellan likställda fria producenter. "Alla friheter för individen", kräver Fritz Brupbacher i sin efterlämnade bok *Der Sinn des Lebens*, "utom en enda: den att plåga, att behärska, att utplundra andra". I den boken betonas det också klart att strävan efter mänsklig solidaritet, må den nu betecknas som socialism, Kooperation eller Annorlunda, i dag medvetet måste tänkas om i frihetlig anda, med utgångspunkt från en alldeles ny förståelse för individens rättigheter och hans uppgifter i samhället. Paradoxalt, men mycket stimulerande formulerar Fritz Brupbacher den frihetliga parollen så här: "Det gäller att skydda individen för samhället och att på ett rationellt sätt organisera allas inbördes hjälp." Detta vill syndikalismen.

Någon svensk socialdemokrat har betecknat syndikalisterna som "lössen i den röda fanans veck". En annan som "arbetarrörelsens salt". Syndikalismen retar en del folk. Det är också meningen. Syndikalismen är arbetarrörelsens, socialismens och demokratins frihetliga opposition.

Det Anarkistiska Biblioteket

Helmut Rüdiger
Syndikalismen
1950

Ur Studentföreningen Verdandis småskrifter nr 497, Albert Bonniers förlag, Stockholm 1950.

sv.anarchistlibraries.net